

РЕГІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ ТА МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

УДК 352/353

Д.Т. Бікулов

кандидат наук з державного управління, доцент
Запорізький національний університет

РОЛЬ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ТЕРИТОРІЙ

Статтю присвячено впливу на інвестиційні процеси на рівні місцевих громад.

Ключові слова: інвестиції, місцеве самоврядування, бізнес, інституційне суспільство.

I. Вступ

Існує дві протилежні позиції, що стосуються ролі місцевого самоврядування у контексті інвестиційних процесів. Перша позиція полягає у тому, що місцеве самоврядування унаслідок інституційних обставин (організаційної структури, компетенції та норм) не спроможне впливати на діяльність інвесторів як таку. Обґрунтування такої думки полягає в тому, що:

- гарантії щодо інтересів іноземних інвесторів надаються переважно на рівні центральних органів влади (Кабінет Міністрів України);
- рішення щодо приватизації об'єктів, які можуть являти собою інтерес для інвесторів приймаються на рівні вищого законодавчого органу та виконуються спеціальним органом – Фондом Державного майна;
- умови для здійснення інвестиційної діяльності формуються законодавчим органом та виконавчими органами.

Протилежна думка про визначну роль місцевого самоврядування в інвестиційному процесі належить місцевому самоврядуванню, обґрунтовується тим, що саме на територіях формуються ключові умови для здійснення інвестиційної діяльності:

- вартість, придатність та якість землі;
- потенціал ринку;
- наявність активних конкурентів.

II. Постановка завдання

Мета статті – з'ясувати вплив на інвестиційні процеси на рівні місцевих громад.

III. Результати

У практиці сучасних економічних відносин поняття інвестиції трактується, у широкому сенсі, як вкладення капіталу. Інвестиції домогосподарств виступають як нагромадження, тобто зміна форми капіталу. Іншою

формою є інвестиції підприємців, тобто форма капіталу – фактора виробництва, яка перетворюється в інші фактори виробництва чи засоби виробництва. Специфіка капіталу – грошей, фактора виробництва полягає у тому, що, на відміну від решти факторів виробництва, вони не можуть примножуватись самі по собі. При цьому грошам притаманна універсальність і спроможність брати участь в обміні, тобто перетворюючись в інші фактори виробництва, вони беруть участь у виробничому процесі, проходячи цикл перетворень “гроші – (сировина, енергія, послуги, заробітна плата, амортизація) – податки – рентний дохід” (див. рис.).

Згідно із рисунком, джерелом інвестицій є чистий прибуток, джерелом оборотних коштів та бюджетних доходів / податків є дохід. Інвестиції формуються за рахунок прибутку, який отримує власник засобів виробництва – промисловець. Сучасна термінологія дає змогу класифікувати власників бізнесу так:

- промисловці – власники засобів виробництва, що отримують прибуток у результаті реалізації повного виробничого циклу;
- підприємці – власники засобів обороту, які отримують прибуток у результаті обороту (грошей, товарів, сировини), котрий здійснюється на умовах більш вигідних, ніж участь таких засобів у виробничому процесі, що організована промисловцем;
- інвестори, які здійснюють кругообіг капіталу, орієнтуючись при цьому на результаті виключно у грошовій формі.

Перші дві групи власників бізнесу – промисловці та підприємці метою своєї діяльності мають прибуток – різницю між доходом і витратами, або капіталом на початку циклу виробництва чи обороту та наприкінці.

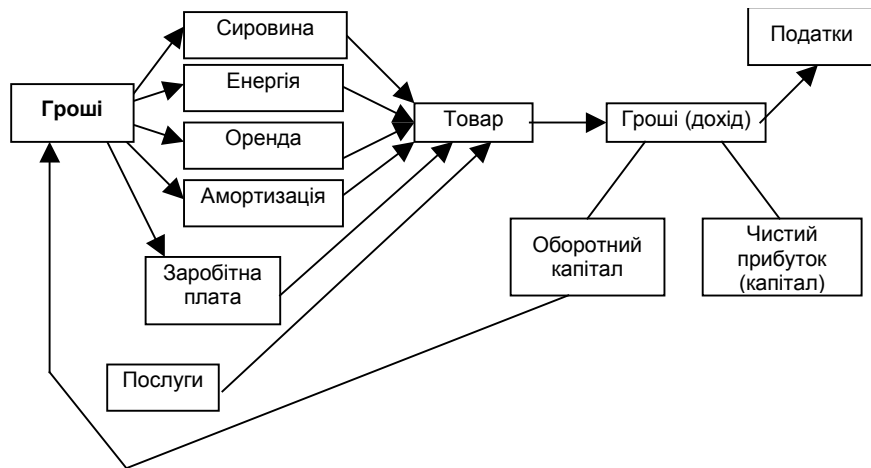

Рис. Кругообіг грошей у виробничому процесі

Інвестора, як власника бізнесу, цікавлять два ключові аспекти. Перший – рентний дохід, який можна отримати від функціонування засобів виробництва, що повністю або частково належить йому, за визначений період часу. Другий – вартість таких засобів виробництва також у визначений період часу [1].

Критерієм порівняння для визначення інвестиційної привабливості в такому випадку виступає відсоткова ставка банків за депозитами у найбільш стабільній валюті з найнижчим плечем (різниця між курсом продажу та купівлі). Другорядними критеріями виступають правова захищеність і відокремленість об'єкта інвестицій, а також його ліквідність.

Зі стратегічного погляду інвестиційна привабливість для інвестора формулюється так:

- вартість і доступність засобів та факторів виробництва;
- реальна та потенційна можливість засобів виробництва дають рентний дохід;
- ризики втратити засоби виробництва чи не отримати запланований рентний дохід.

Рішення щодо інвестування коштів на тій чи іншій території інвестор приймає виходячи зі співвідношення вищевказаних факторів, причому вага кожного із факторів різна.

Традиційні фактори інвестиційної привабливості, які використовуються політиками на рівні місцевого самоврядування:

- кваліфікована та дешева робоча сила (традиційний фактор інвестиційної привабливості Китаю);
- висока якість землі (фактор інвестиційної привабливості сільськогосподарських країн, у яких немає обмежень щодо прав іноземних компаній на володіння землею);
- високий потенціал ринку (позиція, з якої впливає маркетингове значення інвестицій як засобу просування товарів або послуг на ринок – організація їх виробництва на певній території);

- організаційна підтримка з боку місцевого самоврядування (міське самоврядування є найбільш зацікавленим з погляду оцінювання власної ефективності щодо залучення іноземних інвесторів).

Більшість декларацій про інвестиційну привабливість територій базуються саме на вищевказаних факторах. При цьому 99% уваги концентрується саме на іноземних інвесторах, а випадки реінвестування капіталу, яке здійснюється через країни з ліберальним податковим полем, засуджуються. Проте саме внутрішні інвестиції, що здійснюються за рахунок нагромаджень домогосподарств та банківську систему країни, є рушійною силою економічного розвитку країни. Національне господарство післявоєнних Німеччини, Японії, Сполучених Штатів – після Великої депресії 30-х рр. ХХ ст. – розвивались саме за рахунок зменшення споживання та збільшення нагромаджень, які були спрямовані у національні банківські системи [2]. Економічні здобутки сучасного Китаю базуються не тільки на перевазі у факторі дешевої робочої сили, а й лібералізації монетарної політики, тобто полегшенні обороту інших факторів виробництва. При цьому проблема прав власності іноземних компаній на землю не виникає, як і обмежень іноземних компаній також. Характерним явищем є те, що ліберальна позиція уряду Китаю щодо свободи прав власності на землю для іноземних компаній не викликає підвищення попиту на таку землю [3]. Емпірично доведено, що існує достатня кількість механізмів, які врівноважують соціальну відповідальність інвесторів з їх економічними інтересами (таких як націоналізація або реприватизація).

Разом із цим, уряд Об'єднаних Арабських Еміратів до 2002 р. тримав заборону на відчуження нерухомості на користь іноземних громадян. Після 2002 р. заборону було скасовано, й іноземці отримали право на купівлю та продаж нерухомості, що привело до

збільшення темпів капітального будівництва на 338% протягом наступних трьох років.

ОАЕ являє собою унікальний приклад країни, яка не маючи в достатній кількості жодного із факторів виробництва досягла успіху в розбудові власної соціально-економічної системи. Валовий дохід країни на душу населення становить близько 40 тис. дол. США, у країні існує безкоштовна медицина, середня й вища освіта, яка заснована на 90% охопленні урядовими стипендіями та грантами.

Ключову роль у відбудові соціально-економічної системи відіграли не тільки запаси нафти, а й ліберальна економічна політика, яка визнавала суспільну кланову систему; ключові позиції державних службовців займають члени родин, які з давніх часів належать до місцевої аристократії. Так, президент країни, він же верховний правитель емірату Абу-Дабі шейх – шейх Аль-Нахайям, прем'єр-міністр верховний правитель емірату Дубай шейх – шейх Аль-Мактум. Подібна ситуація відбувається в інших адміністративних територіях – еміратах, тобто центральні органи управління та місцева влада пов'язані між собою не тільки формальними, а й неформальними корпоративними зв'язками.

Державний бюджет ОАЕ становить близько 700 млрд дол. США. Джерела поповнення бюджету становлять 12% – мито від продажу сирої нафти; 9% – плата за використання родовищ іноземними компаніями; 44% – єдиний податок, що сплачують підприємці у вільних економічних зонах і туристичні оператори; 18% – стягнення при здійсненні операцій з нерухомістю.

Діяльність у вільній економічній зоні Джебел-Алі, яка розташована в Еміраті Дубай, полягає у тому, що підприємці-нерезиденти:

- сплачують єдиний збір при реєстрації компанії (близько 1 тис. дол. США);
- сплачують єдиний податок наприкінці року за ставкою від 3,5 до 11,5% від обороту компанії;
- подають звітність щодо обороту, експортно-імпорتنих операцій та робітників один раз на рік разом зі сплатою податку.

Перевірку діяльності таких компаній здійснюють уповноважені аудитори, які коригують порушення, котрі виявлені.

Характерно те, що головною умовою діяльності, котра визначає діяльність таких компаній є обмеження та продаж виробів або надання послуг резидентам ОАЕ. Проте, вартість утворених засобів виробництва, яка виникає в результаті такої діяльності, потрапляє до суми інвестицій.

Інвестиціями вважаються:

- сума угод купівлі активів місцевих компаній (корпоративних прав) нерезидентами;

- сума угод купівлі нерухомості нерезидентами;
- вартість активів компаній, що утворились протягом звітного періоду;
- збільшення вартості компаній, які функціонують, якщо це опосередковане утворенням нових засобів виробництва;
- сума угод з придбання цінних паперів, які емітовані державними банками й інвестиційними фондами.

Зазначимо, що уряд ОАЕ не застосовує спеціальних дій щодо демонстрації інвестиційної привабливості країни. Насправді фактори інвестиційної привабливості ОАЕ полягають у тому, що існує велика сумарна вартість активів іноземних компаній, фінансові резерви уряду, які полягають у наявності великих запасів нафти, котрі не розробляються до певного часу, політична стабільність і толерантне ставлення до бізнесу. Роль місцевого самоврядування щодо формування інвестиційної привабливості полягає в ініціюванні створення нових інститутів для активних дій підприємців, відповідно до тих обставин, ресурсів і факторів виробництва, які наявні та доступні на цій території.

Якщо розглядати США як країну в якій протягом останніх 100 років відбувся найбільший рух інвестицій з обсягами, то можна відзначити велику різницю в умовах, котрі складаються між територіальними одиницями відносно інвестиційної діяльності. Існують депресивні території, в яких не залишається конкретної, затребуваної суспільством виробничої або підприємницької спеціалізації. У результаті відбувається відплив працездатного населення, кількість робочих місць невпинно зменшується. Така сама ситуація (ще в гіршому вигляді) відбувається в деяких регіонах сучасної Росії.

Однак Росія має більший потенціал для розвитку бізнесу, оскільки її інституціональна структура побудована більшою мірою на державних корпораціях і природних можливостях територій, які не вичерпані до цього часу.

Переважаюча кількість факторів інвестиційної привабливості територій є природними або формуються силами уряду, адже можливості місцевого самоврядування обмежені законодавчими актами. Однак кожна територія, яка придатна для життєдіяльності суспільства, може бути спеціалізована (з виробничого погляду) та використовуватись певним чином. Ключовим фактором розвитку є можливість залучення інвестицій до розвитку такої території.

Таким чином, інвестиційна привабливість територій визначається такими факторами.

1. Природна спеціалізація території, що означає наявність виробничих факторів або природних умов, які сприяють виробництву (родючі землі, клімат, наявність водних ре-

сурсів, корисні копалини, потужна енергетична система).

2. Інституціональні умови, а саме: наявність системи швидкого та надійного отримання активів у вигляді відокремлених прав власності (державні акти, свідоцтва про власність, корпоративні права) та системи вільного обігу таких активів. Найбільш простим механізмом реалізації такої системи є наявність фондових бірж або їх аналогів та законодавство, яке передбачає вільний обіг виробничих активів. Ускладнені механізми (IPO) дають змогу реалізовуватись у вигляді визнаних активів тільки великим корпораціям, які мають можливість витратити кошти на міжнародний аудит і відповідність йому.

3. Ліберальне ставлення місцевого самоврядування, яке має полягати у тому, що окремі компанії не повинні отримувати преференцій та перешкод, тобто бути в рівних умовах у межах окремої території. Місцеве самоврядування не повинно змінювати умови функціонування підприємств у межах своїх повноважень, максимально тривалий термін (наскільки це дозволяє громада).

Головним завданням місцевого самоврядування у контексті розвитку інвестиційної привабливості територій є ініціювання проєктів тих сфер, що можуть зацікавити потенційних сторонніх інвесторів, і створення сталих механізмів залучення інвестицій домогосподарств шляхом використання їх нагромаджень місцевими фінансовими організаціями.

IV. Висновки

Таким чином, найбільшу інвестиційну привабливість має територія визначеної виробничої спеціалізації, в якій діє система інституціональної підтримки інвестиційної діяльності – кругообігу грошей у засоби виробництва, товар і навпаки.

Список використаної літератури

1. Боди З. Принципы инвестиций / З. Боди, А. Кейн, А. Маркус. – М. : Вильямс, 2004. – С. 984.
2. Петров В.С. Теория и практика инвестиционного анализа / В.С. Петров. – М. : Маркет ДС, 2008. – С. 480.
3. Энциклопедия местного самоуправления [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.emsu.ru>.

Стаття надійшла до редакції 18.02.2013.

Бикулов Д.Т. Роль местного самоуправления в развитии инвестиционной привлекательности территорий

Статья посвящена влиянию на инвестиционные процессы со стороны местных территориальных общин.

Ключевые слова: инвестиции, местное самоуправление, бизнес, институциональное общество.

Bikulov D. Local government role in the investment attractiveness development

The article is devoted to influence of local self-government and commons to investment process. There two contra position about role of local government in the context of investment process. First idea is in institutional impossibility to impact into investor activity. Contra position is in the viewpoint that local government is the most important element in the investing attractiveness because of most close position between investors and possibility to form conditions in the social-economic life directly.

Key words: investment, local government, business, communes, institutional sociality.